

Mark Twain - Zalán Tibor

KIRÁLYFI ÉS KOLDUS

SZEREPOSZTÁS

Edward, walesi herceg
Hertford lord
St. John lord
Lady Mary
Lady Elisabeth
Bűnbak

Tom Canty, koldus kisgyerek
John Canty - Tom apja
Tom anyja
Bet és Nan - Tom húgai
Miles Hendon, kóbor lovag
Bandavezér
Hugó

Udvaroncok, csavargók, katonák, foglyok, London népe

I. felvonás

1. jelenet

A Szemetes-köz mocskában utcagyerekek játszanak, ugrálnak, verekszenek, táncolnak, énekelnek.

UTCAGYEREKEK DALA

Ha látsz egy jó zsebet, ne késs el

Fölhasítani egy zsebkéssel!

Ha látsz kövér erszényt lebegni:

Ne felejtsd el rögtön ellopni.

Ha gazdag jön szembe, légy résen,

Fetrengj a porban, míg meg nem szán!

Míg egyik markodba pénzt csörget,

Nyúlj a másikkal a zsebébe!

Ilyen a törvény a Szemetes-közben,

Lopj, csalj, rabolj, csak ki ne nyúlj közben!

Ilyen a törvény a Szemetes-közben,

Ki ide belép, nem lép le könnyen!

Ha egy finom hölgy itt eltéved:

segítsd le róla a nyakéket.

Ha egy kényes úrfi erre jár,

Verd el, s vedd el tőle játékát!

Ha apád elpáhol, hát szökjél meg,

Felnevel az utca, a sár téged.

Ha anyád így sírna, ne szánd meg,

legyen szíved kemény, mint a vas!

Tom Canty közeledik. A gyerekek észreveszik, csúfolni kezdik.

1. UTCAGYEREK	Hé, srácok, alighanem Tom Canty közeleg!
2. UTCAGYEREK	Nézzétek, akár egy pulyka, úgy illeg-billeg járás közben. Lehet, hogy tojásokon lépked?
3. UTCAGYEREK	Azt képzeled, ő a walesi herceg! A kis koldusa! Még az orrát is olyan magasan hordja, hogy beleesik az eső.
2. UTCAGYEREK	Játssza az esztét, közben meg kilátszik a feneke a gatyájából. Fogadjunk, hogy ma is csak sétafikált koldulás helyett!
3. UTCAGYEREK	Azt állítja, hogy megtanult írni-olvasni az öreg paptól. Meg, hogy könyveket is olvasott már, ahogy a gazdagok. Szerintem, hazudik a nyomorultja!
1. UTCAGYEREK	Verjük meg!
3. UTCAGYEREK	Veri őt a részeges faterja, ha kell, ha nem. Mégse használ neki.

1. UTCAGYEREK Legalább, kergessük el innen!

2. UTCAGYEREK Gáncsoljuk el!

2. UTCAGYEREK Csúfoljuk ki!

UTCAGYEREKEK *Felfűjt hólyag, Tommy Cant,
Megfojtunk, ha megnyikkensz.
Táguj innen, amíg tudsz,
Mert a hátsód szétrúgjuk!*

TOM CANTY Ostobák, gonoszak, közönségesek... koszosak! Azt hiszitek, félek
tőletek?

2. UTCAGYEREK Nem félsz? Na gyere, állj ki velem egy kis pofozkodásra, ha nem
félsz! Beverem azt a fönt hordott taknyos orrodát!

TOM CANTY Nem piszkítom be a kezem ilyenekkel, mint te.

UTCAGYEREK Gyáva, gyáva, gyáva! Bújj a nyúl lyukába!

TOM CANTY Hagyjatok békén, átkozott csirkefogók! Ha nagy leszek, és király
leszek, mind börtönbe csukatlak benneteket.

UTCAGYEREK Ujujujj, de félünk, futás, fiúk, még ránk küldi a poroszlókat!
(Röhögve el.)

Tom távolabb áll tőlük, szomorúan énekel.

TOM CANTY BÚCSÚDALA
(az és-ek megoldása zárójelbe tétellel)

*Úgyis elmegyek,
innen elmegyek,
és gazdag leszek,
és herceg leszek,

úgyis elmegyek,
innen elmegyek,
és boldog leszek,
tán király leszek,

innen elmegyek,
úgyis elmegyek,
itt senki nem szeret,
itt élni nem lehet,

innen elmegyek,
úgyis elmegyek,
többé nem leszek
koldus kisgyerek*

*Majd csak néztek, ez a Tom Canty
Az életét most újra kezdi,
Majd mondjátok, ez a Tom Canty
Nagy úr, hozzá nem ér föl senki!*

*Az utcagyerekek kinevetik, hangoskodva játszanak tovább. Fenyegető, toprongyos árnyként
megjelenik Tom apja. Nyakon ragadja a fiút.*

JOHN CANTY Most megvagy, te kis hernyó! Lássuk, mennyit koldultál ma össze! Ennyit? Megáll az eszem! Takarodj vissza a sarokra, és addig haza ne merj jönni, míg ennek a háromszorosát össze nem kunyerálsz! Bajnak születél, és csak baj van veled.

TOM CANTY Ne vedd el tőlem az összes pénzt, apa! Ma még nem ettem semmit! Éhes vagyok. Legalább egy falás kenyérre valót...

JOHN CANTY Na jó, kapsz tőlem, ebéd gyanánt, egy kis levest... egy kiadós nyaklevest! *(Nyakon vágja a fiút.)* Remélem, jóllaktál! Kérsz-e még, te pimasz? *(Tom elindul.)* És ne merj úgy járni-kelni itt a Szemetes-közben, mint egy úri fiú, mert eltöröm a lábadat. Ti meg mit röhögtek? Ne röhögjétek az én fiamon, átkozottak, élösködők, mert kive-rem a fogatokat! *(Hirtelen részeg mosolyra rándul a szája.)* Csak nekem szabad rajta röhögnöm!

Az utcagyerekek körbetáncolják a részegesen hadonászó John Cantyt.

UTCAGYEREKEK DALA 1

*Londonban hej, mi nem esett,
Az, hogy John Canty elesett.
Nem bírta a lábát a föld,
be volt rúgva, nem is kelt föl
három napig, aztán felkelt,
Tomnak néhány fülest levert,
elszedte a pénzt is tőle,
a kocsmában mind beitta.*

2. jelenet

Edward a kertben sétál a kíséretével.

HERTFORD LORD Felséged elkészült a görög leckéjével, vagy hívjam a bűnbakot?

EDWARD Hagyhatod, Hertford lord, készen vagyok a leckével.

ST. JOHN LORD És nem óhajtana valamit enni, Edward herceg?

EDWARD Rá sem bírok nézni az ételekre.

HERTFORD LORD Esetleg nem szomjas felséged?

EDWARD Inni sem akarok.

ST. JOHN LORD Akkor mit kíván felséged?

EDWARD Azt kívánom, hogy - de ne értsetek félre - hagyjatok kicsit magamra.

ST. JOHN LORD Csak nem vagyunk hercegséged terhére?

EDWARD Ó nem, hova gondolsz, jó St. John lord, de néha jót tesz az ember-nek egy kis magány... még akkor is, ha trónörökös az illető.

A két lord sértődötten elvonul. Edward herceg a kerítéshez megy, nézi a londoni utcát. Nagyot sóhajt.

EDWARD

Bárcsak én is köztetek lehetnék! Milyen vidámak ott a gyerekek! És milyen szabadok. De hiszen én is szabad vagyok, mindent megkapok, amit csak akarok, én vagyok az uralkodó fia. Én fogom örökölni a hatalmas angol birodalmat. Mi hiányzik akkor? Ki hiányzik akkor? Valami, amitől vidám leszek... Valaki, akivel jó beszélgetni... A társaság hiányzik. Gyerekek, akikkel lehet... Kalandok. Játszópajtások. Itt a felnőttek megmondják, mit kell tennem. És mit nem szabad tennem. Nem is palota ez, hanem börtön. Aranyos kalitka.

EDWARD HERCEG VÁGYDALA

*Aranykalitka: királyi palota,
Elvágom innen, nem tudom, hova,
Elmennék innen, ha csak egy napra is,
Szabadnak lenni jogom van nekem is!*

*Kis herceg vagyok, leendő nagy király,
Figyelik léptem, őrezred vigyáz,
De fogoly vagyok, köt a sok szabály,
Távolba nézek, és a szívem úgy fáj!*

*Játszani, labdázni, társakkal bandázni
Vágom én,
A porban fürödni, bunyókban részt venni
Vágom én,
A fára felmászni, árokban aludni
Vágom én,
Mint mások úgy élni, szabadon kószálni
Vágom én,
A vágyam él...*

A kerítés lécei között megjelenik Tom Canty maszatos feje. Edward megijed a maszatos, ijesztő kis arctól.

EDWARD

Őrség! Őrség, ide hozzám! Merénylő a kertben!

TOM

Ne ordibálj annyira, nem bántani akarlak. Dehogyan is vagyok én merénylő...

EDWARD

Akkor mit akarsz itt?

TOM

Csak látni akartalak. Ugye, te vagy a walesi herceg?

EDWARD

Hát nem látod? Persze, hogy én vagyok. De te ki vagy?

TOM

Hát, nem az ördög, akitől be kell csinálni. Még csak nem is merénylő. Tom Canty vagyok... így, egyszerűen, ahogy mondom.

Megjelenik egy őr, Tom villámgyorsan visszahúzódik a kerítés részéből.

ŐR

Hívatott, felséged?

EDWARD

Eszemben sem volt hívatni téged. Úgyhogy... máris elmehetsz.

ŐR

Pedig megesküdtem volna rá...

EDWARD Mondtam már, mehatsz. *(Tomhoz, miután az őr odébb állt.)* Egyre nehezebben viselem őket. Folyton a nyomomban vannak. Mintha valami bajom eshetnék itt, a palotában. Beférsz a kerítés részén?

TOM Elég gebe vagyok hozzá, megpróbálhatom... ha megengeded.

EDWARD Próbáld meg! Megengedem. Mi több, parancsolom, hogy bújj át a kerítésrács részén. Így, ha itt találunk, nem büntethetnek meg. Parancsra hatoltál be a királyi kertbe. Na, erre gondoltam. Gyere ide, állj elém! Mi a neved, fiú?

TOM Tom Canty, szolgálatára, felség.

EDWARD Persze, már mondtad. Furcsa név. Merre van a lakásod?

TOM A Szemetes-közből. Ótvar egy hely.

EDWARD Annyit mondhatok, ez a név is furcsa. A szüleid élnek?

TOM Élnék, felség.

EDWARD Apád?

TOM Ő is él. Bár, Isten bocsá', talán jobb lenne, ha földobná végre a talpát. Gonosz szívű ember, reggeltől estig egyfolytában rosszban töri a fejét. Abban leli örömét, hogy... folyton engem ver. Csak akkor pihen a mancsa, ha hótrészegre itta magát. Vagy, ha alszik. De ez általában egyszerre szokott megtörténni. Mihelyt azonban kijózanodik, vagy fölébred, bőségesen pótolja azt, amit közben elmulasztott.

EDWARD Hihetetlen! Szégyen és gyalázat! Ilyen sovány és gyenge gyereket verni! Tudod mit? Szólok apámnak, és még ma becsukatom a tiédet a Tower börtönébe.

TOM Engedelmeivel, oda csak urakat szoktak...

EDWARD Igaz. Majd kigondolok valami mást... de nem viszi el szárazon a gazfickó... Már megbocsáss, hogy így beszélek az apádról...

TOM Még azt sem érdemli meg a részeges barma, hogy felséges szádra vedd.

EDWARD Hát anyád?

TOM Ő nagyon jó, a légynek sem árt. És van két lánytestvérem is. Nan és Bet. Ők is jók hozzám.

EDWARD És ők szoktak nevetni?

TOM Hát persze, hogy szoktak, felség, nevetni mindenki szokott.

EDWARD Az én nővérem, Lady Mary, sohasem nevet. És a szolgálóinak sem hagyja, hogy nevéssenek. A te testvéreid hagyják, hogy a szolgálóik nevéssenek?

TOM A szolgálóik? Csak nem képzeled, hogy vannak nekik szolgálóik?

EDWARD Hát ki segít nekik este a vetkőzésben, reggel ki öltözteti őket?

TOM Nem állatok azok, hogy meztelenül aludjanak! Sem nem vetkőznek este, sem nem öltöznek reggel. Azt az egy szakadt ruhát minek is cifrázni?

EDWARD Ezt úgy érted... hogy csak egy ruhájuk van?

TOM Miért lenne több. Egy testre elég egy ruha. Örülhetnek, hogy még az is van.

EDWARD Furcsa. Majd lesz erre is gondom. Hogy a testvéreidnek sok szép ruhája legyen. Most mesélj valamit, milyen az élet ott a... hogy is mondtad? Szemetes-közben!

TOM Elég vidám - ha az éhség nem kínoz éppen bennünket. Van paprikajancsi színház, bábszínház, mi, fiúk, botokkal vívunk, mint a katonák, versenyfutást rendezünk, nyáron úszkálunk a csatornában és a folyóban, a víz alá nyomjuk, fröcsköljük egymást, háborúsdit játszunk...

EDWARD Folytasd, folytasd!

TOM Játszunk a homokban, betemetjük egymást, várat építünk, és ne vegye rossz néven felséged, de...hempergőzünk a meleg sárban, akár a disznók...

EDWARD Elég, ne is mondd tovább! Ha én... ha csak egyetlen egyszer is én... magamra szedhetném a rongyaidat...

TOM Ha csak egyetlen egyszer is magamra ölthetném aranyos királyi ruháidat...

EDWARD ... ledobhatnám lábamról a cipőt...

TOM ... felhúzzhatnám lábamra a cipődet...

EDWARD ... és hempereghetnék a sárban szabadon, mint a... disznók... senki sem ügyelne rám, senki sem figyelmeztetne... tiltaná meg az etikett nevében...

TOM ... és az aranyozott oszlopok között lépkedhetnék, és mindenki rám figyelne, az utasításaimat várná...

EDWARD Szeretnéd? Valóban szeretnéd? Tudod mit, szegény Tom fiú! Teljesüljön a kívánságod. Vesd le a rongyaidat, és vedd fel az enyémet. Rövid ideig tartó öröm lesz, de annál édesebb. Rajta! *(Ruhát cserél a szabadkozó Tommal.)* A termetünk nagyjából egyforma... ha az enyém délcegebb is, ahogy az királyi vérhez illendő... az arcunk is emlékeztet egymásra, csak a tiéd szutykos, az enyém meg... a szemünk, a hajunk is... de mindegy. Azt eszeltem ki, hogy kiszököm a ruhádban a palotából. Körülnézek az utcán - egyedül. Csak egy órácskára. Talán még meg is mártózhatom a sárban. Ennek a ruhának úgyis mindegy. Majd kapsz helyette másikat. Szebbet, tisztábbat, díszesebbet. Mit egyet, tízet! Csak várj itt a kertben, el ne mozdulj sehova. Remélem, senki sem fog zavarni téged, és főleg nem jönnek rá a cserére! Ha bármi történne, tagadsz.

Te vagy Edward walesi herceg, a szemük téved. Találd föl magad, és várj itt, ne mozdulj, amíg vissza nem jövök. Érted?

Edward kibújik a résen, Tom egyedül marad a kertben. Nézegeti magát, simogatja a ruháját. A két lord váratlanul visszatér.

HERTFORD LORD Felség... A felséged... arca...

TOM *(térdre esik)* Bocsánat, urak... alázatosan esedezem... kegyelem szegény fejemnek!

ST. JOHN LORD Felség, az Istenért! Ne alázzon meg bennünket ezzel a tréfával! Ön térdel előttünk? Akkor nekünk hasalnunk kell. *(Lehasalnak.)*

TOM Én csak... alázatosan kérem a bocsánatukat... engedje meg, fényes úr, hogy megcsókoljam a cipőjét.

HERTFORD LORD Figyelmeztetem felségedet, hogy túlmegy a tréfában egy határon... kicsit maszatos lett a képe... de hát ön megengedheti ezt magának...

TOM Én csak... nem az én ötletem volt... Edward herceg találta ki az egészet... kérem, ne nyúvasszanak ki!

ST. JOHN LORD Felség, Ön Edward herceg!

TOM Én kérem... én nem... én nem vagyok a walesi herceg... úgy látom, ütött az utolsó órák, nekem kampec.

HERTFORD LORD Felséged nem csak koszosnak, de lázasnak is látszik.

TOM Igen. Beteg vagyok... inkább dögvősen vagyok... de ha visszajön Edward herceg, mindent tisztázni fogunk...

ST. JOHN LORD Hát persze, felség, mindent. Azonnal vitessük be a szobájába. *(Tapsol, két szolga érkezik.)* Kísérjétek Edward herceget a szobájába! *(A szolgák elvezetik a szerencsétlen, rémült Tomot.)* Felséged csak pihenjen! Lordságodnak mi a véleménye?

HERTFORD LORD Megmondom őszintén, semmi kétség... a kis herceg megőrült. A király a végét járja, az unokaöcsém megőrült, mint örült ül majd a trónra, és örült is marad. Ha baj talál lenni, Isten irgalmazzon Angliának!

ST. JOHN LORD Egek! A walesi herceg megzavarodott. De csitt!

HERTFORD LORD A trónörökös bolond. De egy szót se erről.

ST. JOHN LORD És mindez pár nappal a koronázása előtt.

HERTFORD LORD Hihetetlen.

ST. JOHN LORD Rettenetes.

HERTFORD LORD A hír nem kerülhet ki a palotából! Azonnal ki kell hirdetni: *halállal lakol mindenki, aki elhiszi, és továbbadja a hazug hírt, hogy a walesi herceg elméje megzavarodott! Szó se essék róla! Vigyázzon mindenki, hogy ez ki ne kerüljön a palotából. Így akarja a király.*

ST. JOHN LORD Nem lehet, hogy a hír így kerül ki a palotából?

HERTFORD LORD

Akkor a hírt is kivégeztetem. De a koronázásnak meg kell történnie!

AZ UDVARONCOK DALA

*A kis herceg pszt! megbolondult,
összevissza pszt! gagyarászik.
Egyedül a pszt! kar öltözni,
szolgák nélkül pszt! kíván enni!*

*Szüleire pszt! nem emlékszik,
amit tanult pszt! elfelejti,
Híveit sem pszt! ismeri fel,
már mindentől pszt! megriadoz.*

*Bolond, bolond, de csönd legyen, pszt!
bolond, bolond, de jó gyerek, pszt!
bolond, bolond, szegény Edward, pszt!
bolond, bolond, de tartsd a szád, pszt!,
mert lehull nyakadról fejed!*

3. jelenet

Edward megérkezik a Szemetes-közbe. Az utcán gyerekek játszanak, verekszenek. Meglátják Edwardot, akiről azt gondolják, hogy Tom. Köréje sereglenek.

EDWARD

Kérlek, fiúk, szóljatok az előljárótoknak, hogy a walesi herceg óhajt vele beszélni. *(Harsány röhögés.)*

GYEREK 1

Talán bizony őfelsége téged küldött előre hírnöknek, koldus Tom Canty?

Edward elvörösödik, a kardja felé kap, ami most nincs a koldusruha oldalán.

GYEREK 2

Láttátok? Azt hiszi, hogy kard van az oldalán. Nézzétek, a kis Tom meg van mosakodva... olyan az arca, mint a lányoké... még el is pirult... Ez a szerencsétlen tényleg azt hiszi, hogy ő a walesi herceg.

EDWARD

Igen, én vagyok a walesi herceg, te szemtelen kölyök. Te, és ti, valamennyien, akik apám jóságát élvezitek, rosszul teszitek, hogy így bántok velem.

Egy nagyobb utcagyerek összekacsint a többiekkel.

GYEREK 3

Hé, kutyák, alávaló rabszolgák! Őfelsége királyi apjának a méltatlan védenői, térdre valamennyien! Hódoljatok e királyi tekintet s e királyi rongyok előtt.

Röhögve térdre esnek, hajladoznak, Edward azonban dühbe gurul, és belerúg az egyikbe.

EDWARD

Nesze, most érd be ennyivel, de holnap akasztófára kerülsz!

A rúgás után elszabadul a pokol.

UTCAGYEREK

Kergessük el innen! Dobjuk a lóúsztatóba! A vízbe a szemtelennel! Uszítsd rá a kutyádat! Hé Tigris, hé Ordas, kapd el a gatyaszárát!

Ütik-verik a szerencsétlen Edwardot. Talán agyon is verik, ha nem kerül elő a zajra John Canty.

- JOHN CANTY Elég, haramiák. Még megölitek. Verni szabad, mi több, kell ezt a nyavalyást, de ha agyonveritek, mehetek koldulni magam. Még mindig itt csavarogsz? Fogadni mernék, hogy egy fillért sem hozol haza! Ha csakugyan így van, akkor ne legyen John Canty a nevem, ha össze nem töröm a nyavalyás tested minden porcikáját.
- EDWARD Ha nem tévedek, te vagy Tom Canty apja. Hála istennek, hogy összeakadtunk! Kérlek, vezess vissza a palotához, és hozd magaddal onnan a gyermekedet!
- JOHN CANTY Nem tudom, miféle gyermekemről karattyolsz, aki a palotában van. Csak annyit mondok neked, Tom, hogy ne tedd próbára a türelmemet! Indulj haza, mert megjáratom a botomat a hátadon.
- EDWARD Jaj, kérlek, derék alattvalóm, ne tréfálj, és főleg ne vesztegessük az időt! Rettenetesen fáradt vagyok, a lábam csupa seb az éles kövektől, alig állok rajta. Vezess apámhoz, a királyhoz, nem fogod megbánni! Olyan busás jutalmat kapsz érte, hogy még az unokáid is megemlegetik. Kérlek, hidd el, amit mondok! Nem képzelődöm, ez a tiszta igazság. Én vagyok a walesi herceg.
- JOHN CANTY Ez a gyerek, szent uccse, tisztára megbolondult. De mit bánom én, bolond-e vagy sem: ha otthon alaposan ellátom a baját, majd csak észre tér az istenadta. Na, mit röhögtök, sok naplopó kölykei? Takarodjatok a dolgotokra. Te pedig jössz velem, Tom, és ajánlom, hogy térjen vissza az emlékező képességed, vagy nagyon megbánod ezt a napot!

A csőcselék vihorászása közben elvonszolja magával Tomot.

4. jelenet

- NAN - BET *Ó, Angliában nem jó lenni,
nőnek pedig rosszabb lenni,
a nő, akár a rabszolga
tűri, amit hoz a sorsa...*
*Részeg férjet, korhely apát,
nyomort, bűnök sikátorát.
Hogyha szóra nyílik a szád
bot vagy ököl csap le terád...*
- BET Mindjárt itt lesz, Nan. Már hallom a lépteit.
- NAN Biztosan tökrészeg már.
- ANYA Csak Tomot kímélné...
- BET Szegény Tom, egész nap koldul, apa meg elszedi az összes pénzét...
- NAN És elissza...

BET És még meg is veri.

ANYA Majd megveri őt is az Isten érte, Bet.

JOHN CANTY Mit fecsegsz, te asszony? Elhallgass. Itt van a fiacskád. Teljesen megbolondult. *(A dal alatt ide-oda rángatja a tehetetlen Edwardot.)*

JOHN CANTY DALA

*Fenn hordja orrát akár egy herceg,
kényeskedve jár, folyton csak henceg,
röhög is rajta az egész utca,
nem hagyja abba, pedig jól tudja*

*hogyszer egyszer agyon verem,
ha elszáll a jobb kezem,
ha elszáll a bal kezem,
egyszer nagyon agyon verem.*

Részegen eldől, nyomban elalszik. A lányok odaszaladnak Edwardhoz.

BET Szerencséd van, Tom, hogy elnyomta a buzgóság. Jól ellátta volna a bajodat megint.

EDWARD Önök, szép hölgyek, önök talán Tom Canty testvérhúgai.

NAN Úgy, úgy, Tom, beteg vagy, hogy nem ismersz meg bennünket? Én vagyok Nan, ő pedig Bet.

EDWARD Ön pedig, asszonyom, ha nem tévedek, Tom Canty anyja.

ANYA Tom, kisfiam, mi történt veled?

EDWARD A férjednek már mondtam, jóasszony, de ez a részeges paraszt nem képes felfogni a becsületes emberi szót, elmondom hát neked is, hogy tudd: én nem a fiad vagyok, én Edward vagyok, a walesi herceg.

ANYA Ó, én szegény kisfiam, látod, látod, az a sok ostoba könyv elvette az eszedet! Mondtam, ugye, hogy ne olvass annyit, de nem hallgattál rám. Most mi lesz veled?

BET És minket sem ismersz meg, Tom, hát elvette az Isten az eszedet?

EDWARD Jó asszonyom, szép ifjú hölgyek! Ne nyugtalankodjatok, fiadnak, testvéreteknak semmi baja. Engedjete visszamennem a palotába, és királyi apám majd visszaküldi a gyermekedet, a testvéreteket, bántódása nem eshet.

NAN Apád, a király?

BET Visszaküldi a testvérünket?

ANYA Ki ne mondd még egyszer, mert lakolsz érte!

NAN És halált hozol mindannyiunkra.

ANYA Ébredj fel ebből a szörnyű álomból!

BET Térj eszedre, nézz ránk!

NAN Nem ismered fel anyánkat?

ANYA Nem ismered fel testvéreidet?
EDWARD Isten a tanúm, hölgyek, nem akarlak benneteket megszorítani, de
higgyétek el, most látlak benneteket először életemben.

John Canty közben felébred.

JOHN CANTY Rajta, csak rajta, folytasd a komédiát, nyomorult fattya! Hé, lányok,
neveletlen, szemtelen népség! Ti állni mertek a herceg jelenlété-
ben? Térdre, mindketten, és te is, asszony, hajlongjatok ez előtt a
nyomorult előtt, ahogy illik!

BET Hagyd őt, hadd feküdjön le.

NAN Nagyon fáradt szegény.

ANYA Ha kialussza magát, reggelre kiszáll fejből az örület.

BET Ha kialussza magát, holnap a koldulás is jobban megy neki.

JOHN CANTY Az ám! Holnap két pennyt kell fizetnem a ház gazdájának. Két
penny, hallod-e, különben az utcára tesznek bennünket ebből a
lyukból. Lássam, mennyit koldultál ma össze, hercegem?

EDWARD Aljas beszéd ez, uram, és felségsértés! Még egyszer figyelmeztet-
lek, hogy a király fia vagyok.

John Canty nekiesik a hercegnek, az anya közéjük áll, rá záporozik az összes ütés.

EDWARD Nem engedem, hogy miattam szenvedj, asszonyom! Hagyd ezt a
disznót, hadd töltse ki rajtam a bosszúvágyát.

JOHN CANTY Ez ám az úriember! Valódi herceg!

Nekiesik Edwardnak, összeveri, aztán a lányokat, végül az asszonyt.

JOHN CANTY Most pedig ágyba veletek, életem megszorítói! Elég volt. Mit
mondjak, magam is belefáradtam ebbe a kutyakomédiába! Aludj,
Tom, holnap sok dolgod lesz, össze kell koldulnod két pennyt!

A család nyugodni tér. Az anya aggódva hajol fia fölé, aki néha fel-felsír álmában.

AZ ANYA DALA

*Ó, szegény kicsim, te mennyit szenvedsz,
egyedül vagy a nagyvilág ellen.
Hogy védjelek meg, hogyan segítek,
folyton könyörgöm, segítsen Isten!*

*Folyton könyörgök, segítsen Isten,
egyedül vagy a nagyvilág ellen.
Hogy védjelek meg, hogyan segítek,
ó, szegény kicsim, te mennyit szenvedsz!*

EDWARD *(álmában)* Sir William! Jer ide hamar, hallgasd csak, milyen furcsát
álmodtam. Képzeld csak el, azt álmodtam, hogy szegény utca-
gyerek vagyok... Hé, testőrök, ide hozzám! Hát senki sincs a
szobában? Majd adok én nektek...

ANYA Csöndben, kisfiam... Még meghallja apád! Kiket hívogatsz te álmodban?

EDWARD Sir Williams... Te ki vagy?

ANYA Szegény megháborodott gyermekem. Az anyád vagyok.

EDWARD Hát mégsem volt álom... Jaj, mégsem volt álom!

5. jelenet

Tom felébred a királyi párnák között. Ágya mellett várakozik Hertford lordja a szolgahaddal.

HERTFORD LORD Ébredszik. Bármilyen furcsát tapasztaltok, bármilyen meglepőt cselekszik, ne lepődjete meg. A király átmeneti emlékezetkiesésben szenved. A tulajdon frissen megboldogult édesapjára, Henrik urunkra sem emlékezik. De pszt!

TOM De furcsát álmodtam. Azt álmodtam, hogy én vagyok a walesi herceg. Ugyancsak megrémültem ettől a felségsértő álmotól. Hé, Nan, hé, Bet, vackolódjatok ki a szalmából, üljete ide mellém, olyat mesélek, de olyat, hogy tátva marad a csipátok, mert a világ még nem hallott efféle történetet! Hajtsátok ide a fületeket a számhoz, nem szabad, hogy bárki is meghallja! Hé, Nan, hé, Bet, hányszor kell nektek szólni, mire egyszer ideértetek hozzám?

HERTFORD LORD Várom a parancsodat, Felség.

TOM A parancsodat? Jaj, jaj, a hangodat ismerem, tudom ki vagy. De ki vagyok én?

HERTFORD LORD Hogy te ki vagy? Tegnap még walesi herceg voltál, ma már a mi felséges urunk, VI. Edward, Anglia királya. Ha méltóztatol megérteni...

TOM Én... Anglia... királya?

HERTFORD LORD Az én szomorú kötelességem közölni a szomorú hírt, az ön atyja tegnap el méltóztatott hunyni.

TOM Na, csak hogy végre feldobta a talpát az a részeges, mocskos, undok disznó. Többet senkinek sem fog kellemetlenkedni, és ami a legfontosabb, nem fog elverni többet engem sem.

HERTFORD LORD Különös, felség, ahogy az elhunyt királyról megemlékezni méltóztatol.

TOM Hát nem azt mondtad, hogy elpatkolt az öregem?

HERTFORD LORD De igen.

TOM Nahát! Már csak tudom, hogy mit beszélek. Én mondom, nem kár érte, a föld sara volt ez a megboldogult John Canty, akibe Isten egyetlen csöpp jószágot sem csöppentetett.

HERTFORD LORD *(félre)* Mondtam, hogy emlékeztetkiesésben szenved. *(Tomhoz.)* Már megbocsásson a merészségemért, de emlékeztetnem kell, hogy az ön édesapja öfelsége VIII. Henrik volt, nem ez a valaki... John Cauty, vagy kicsoda...

TOM Az én apám VIII. Henrik? Ne is folytasd! Nem érdekelnek tovább ezek a marhaságok.

HERTFORD LORD Marhaságok? Nem érdeklik? Ön szerint marhaság, hogy elhunyt a király? Hogy ön mától az angol birodalom korlátlan hatalmú uralkodója?

TOM Jaj, be kell lássam, ebből a rémálomból nincs felébredés... hát akkor mégsem csak álom volt. Kérlek, ne törődj velem, hagyj most magamra!

HERTFORD LORD Nem tehetem, felség. Későre jár, ideje, hogy felkeljen felséged.

A lord tapsol. Bejönnek a szolgák a ruhákkal. Elkezdődik a komikus öltöztetési jelenet. Egy-másnak adják a ruhadarabokat. Amikor az adott ruhadarab Tomhoz ér, aki előbb csodálkozik, aztán röhög, majd egyre jobban belejön a dologba, egyszerre kiáltanak fel: Nézze, kegyelmességed! Az öltözködési ceremónia végén előkerül a fodrász is, megfésűli Tomot.

LORD HERTFORD Hozhatjátok a reggelit.

TOM Na, az már ugyancsak jó lesz, kiszakad az ürességtől a gyomrom. Valami jó legyen ebben a szörnyű álomban is... És azt végre én ehetem meg, vagy a reggelimet is fölzabálja helyettem ez a sok léhűtő? Csak föl ne ébredjek, mielőtt teletömöm a pocakomat. *(Az egyik főudvaronc kendőt kötne Tom álla alá, aki ettől szörnyen megijed.)* Hét, te, mit nem csinálsz! Egészen megijesztettél.

LORD HERTFORD El vele. Megijesztette a királyt. Még ma végezzétek ki!

TOM Hogyan? Kivégezni? Csak azért, mert rám hozta a szívbajt?

LORD HERTFORD Egy királyt nem ijeszthet meg egy szolga.

TOM Várj csak. Mit akart azzal a kendővel? Megfojtani engem?

LORD HERTFORD Nem éppen. A reggelihez akarta fenséges állad alá kötni a damaszt-kendőt, hogy a ruhádat megvédje...

TOM Értem már. És ki adhat kegyelmet neki?

LORD HERTFORD Csakis te, felség.

TOM Rendben van. Megkegyelmezek neki. Egyébként ki ez a fickó?

LORD HERTFORD Jóságod határtalan. Berkley grófja, a te fő-szalvétamestered.

TOM Szóra sem érdemes. Kösd a fenséges állam alá azt az izét, fő-szalvétamesterem, és kezdjünk hozzá a zabáláshoz.

LORD HERTFORD Ahogy parancsolod, felség.

Tapsol. Arany edényekben hozzák a pompás reggelit. Tom, meglátva a finomságokat, teljes izgalomba jön. Kikapna egy csirkecombot, de elrántják előle a tányért.

LORD HERTFORD A világért se kockáztasson, felség! Lehet, hogy az étel mérgezett. Előbb a főköstolómester ellenőrzi.

TOM És ha elpatkol tőle?

LORD HERTFORD Akkor ön nem fogja megenni az ételt.

TOM Rendben, csak gyorsan. Inni ihatok?

LORD HERTFORD Hát persze, felség. Csak előbb a főpohárnokmester megköstolja az italodat, nem mérgezett-e.

TOM Értem. Haladjunk a köstolással, de nehogy megidd az összeset, te nagypocakos! *(Eléje tesznek egy adag megköstolt ételt, öntenek neki egy adag megköstolt bort. A terítékhez kést és villát tesznek.)* Ez meg micsoda?

LORD HERTFORD Kés és villa.

TOM Aztán minek?

LORD HERTFORD Hogy azzal egyék felséged.

TOM Ne röhögtesselek már! Vigyétek innen ezzel a szép szalvétával együtt, még összepiszkítom őket a reggeli alatt! *(Pusztá kézzel esik neki az ételnek, a kíséret rémülettől elkerekült szemmel nézi, mit művel.)* És mitől ilyen sárga itt minden? A tányér, az a villa, vagy micsoda, a kés, de még a pohár is...

LORD HERTFORD Mert aranyból van valamennyi.

TOM Aranyból? Akkor biztosan nagyon drága. *(Körülnéz.)* És mondd csak, jó lordom, nem fogják ezeket a drága tányérokat elcsaklizni ezek az ólálkodó alakok?

LORD HERTFORD Nem hinném, fenség.

TOM Na, azért jobb óvatosnak lenni. Reggeli után jól mossátok el valamennyit, és zárjátok el a kincstárba. Holnaptól pléhtányérból kérem az ételemet, és ez a villa, vagy micsoda, nem kell hozzá. Holnaptól mindenki pléhtányérből eszik és pléhpohárból iszik a palotámban, és pléhpofát fog hozzá vágni, pléhnél jobb anyagból nem lehet se a kés, se a villa sem.

LORD HERTFORD Ahogy felséged parancsolja. De az etikett...

TOM Így parancsolom. Na, most meg viszket az orrom. Megmondaná valaki, mit kell tennem? Van az orromnak felelőse közöttetek? Szaporán válaszoljatok, már nem bírom sokáig! Tüsszentenem kell!

LORD HERTFORD Végzetes mulasztás, fenséges király, de elfelejtettünk főorrvakarót kinevezni felséged mellé.

TOM Sebaj. Akkor megvakarom magam! Én leszek a saját főorrmegvakaróm - ahogy eddig is én voltam, és megvallom nektek, még csak nem is szakadt le tőle a kezem. *(Hatalmasat tüsszent, kabátja ujjába törli az orrát. Az asztalon lévő tálak közül az egyik felkelti a figyelmét.)* Mit látok, ez dió! Szabad egy marékkal elcsakliznom belőle? Nem kapzsiságból...

LORD HERTFORD Tréfál fenséged. Itt minden fölött ön rendelkezik.

TOM Hát jó. Forduljatok el, ne maradjon tanúja a dolognak! Mind! Csak az egyik zsebemet tömöm teli. Így ni. Most húzzatok innen, mindnyájan kifelé!

LORD HERTFORD A görög lecke felség...

TOM Miféle görög lecke?

LORD HERTFORD Amit mára meg kellett tanulnod.

TOM Semmiféle görög leckét nem tanultam meg... Lila gőzöm nem volt róla, hogy meg kell tanulnom. Egyébként, azt sem tudom, a görögöt isszák-e, vagy eszik.

LORD HERTFORD Semmi baj nem történt. Jobb is, ha felséged mostanában, a nehéz időkre való tekintettel, nem töri magát a tanulással. Kérem azonnal megbotozni a bűnbakot.

TOM Jaj, ne bántsatok! Nem én eszeltem ki ezt a butaságot a cserével...

LORD HERTFORD Fenségedet természetesen senki sem fogja bántani. *(Egy ijedt, vézna kisfiút hoznak.)* Őt fogjuk elverni. Hát erre sem emlékszik? Ő a bűnbak.

TOM Ő? Őt fogjátok elpáholni azért, mert én nem tanultam meg a leckét?

LORD HERTFORD Igen, felség. Azért bűnbak, hogy helyetted büntethessük.

TOM Na, ez nekem így bűdös. Nekem nem kell bűnbak.

BŰNBAK Kegyelmezz, felség! Kérlek, veress meg!

TOM Ejnye! Láthatóan meghibbantál. Ahelyett, hogy örülnél annak, hogy megúszod a verést...

BŰNBAK Ha felségednek nem kell bűnbak, akkor engem elkergetnek, és az egész családom koldusbotra jut. De ha felséged helyett szépen elvernek ezek a marcona poroszlók, akkor megkapom rendesen a fizetésem. Minél jobban elvernek, annál jobb fizetést kapok.

TOM Értem. Nyomorult helyzet. Új rendelkezést hozok. Ugye, hozhatok... *(A lord bólint.)* Kinevezem örökös bűnbakommá ezt a kis fickót, aki itt áll előttetek. De senki sem nyúlhat hozzá, amíg én élek. A fizetését kapja meg rendesen, sőt, kétszer annyit adjatok neki, mint a legnagyobb verések után kapna. És mától az legyen a munkája, hogy helyettem görögül, franciául és magyarul tanul.

LORD HERTFORD Magyarul?

TOM Magyarul. Olvastam valahol, hogy van ilyen nép, hogy magyar. És nagyon szép a nyelve. Majd meghallgatom, hogy beszélnek a magyarok, ha a bűnbak megtanulja a nyelvüket.

LORD HERTFORD Hallottátok, a király rendelkezett.

TOM Most szeretnék végre magamra maradni.

BŰNBAK Köszönöm, felséges királyom.

TOM

Ne bomolj, kölyök! Csak tanulj szorgalmasan. *(Mindenki kimegy, magukkal viszik a reggeli rekvizitumait. Tom magára marad.)* Faxnis egy dolog ez a királyosdi, de majd csak beletanul az ember... ha már nem született eleve annak. Na, törjünk egy kis diót. Mivel is? *(Keresgél, az egyik fiók mélyén talál egy hatalmas pecsét-nyomót.)* Mi a fene lehet ez? Akármilyen is, épp megfelel a célnak. *(Törögeti a diót.)* Na, ennyi elég is lesz, még elcsapom vele a hasamat. Ezt a nagy izét jobb lesz eldugni, mielőtt valaki elcsaklizza, és akkor nem lesz mivel törnöm a diómat. *(Elrejtí a könyvespolc tetején egy hatalmas könyv mögé.)* Vajon, az igazi Edwarddal mi lehet a Szemetes-közben? Nem lehet neki olyan rossz, ha még mindig nem jött vissza! *(Énekel. Az énekbe belép Edward, akit a Szemetes-közben látunk - osztott színpadmegoldás...)*

JOHN ÉS EDWARD KÖZÖS DALA

Tom:

*Hát így lett Tom Canty király,
csodálkozz, Anglia népe!
Jól bele csaptunk a puding
kellős közepébe!*

Edward:

*Rémálommá vált életem
soha nem jutok már haza!
Férgek közt kelek és nyugszom,
a sorsom mostoha.*

Tom:

*Hiába mesélném, csodát
vélné, akinek elmondom,
hogyan esett, hogy király lettem,
nincsen többé gondom.*

Edward:

*De hazatérek, ha addig
élek is, a palotába,
visszaveszem a trónomat,
Anglia királya
én vagyok!*

Együtt:

*Hát így esett a nagy eset,
hogyan ruhát cserélt a koldus és a király,
de vajon a vége mi lesz,
ki marad koldus, és ki lesz majd a király?*

6. jelenet

A Szemetes-köz zajongása.

KIS CSAVARGÓK DALA 2

*Üsd, vágd, nem apád,
rettegjen ki erre jár.
Csípj, rúgj, és harapj,
minden polgárt megkopassz!*

*Surranj, tartsd a szád,
mert beverik a koponyád.
S ha rosszul forogsz,
hamarosan lógni fogsz.*

*Nem baj, hogy nincs anyád,
úgysem adna vacsorát.
nincsen otthonod,
az se olyan nagy dolog.*

*Utca felnevel,
Szemetes-köz visszanyel.
Voltál, nem leszel,
nem fontos, hogy mit teszel.*

- UTCAGYEREK 1 Odané'! A részeges John Canty meg a kölyke.
- UTCAGYEREK 2 Már megint úgy jár, akár a páva.
- UTCAGYEREK 3 Látszik a foltos pofáján, hogy jól elverte tegnap az örege.
- JOHN CANTY Félre, élösködők, mert megjáratom a botomat a hátatokon. Arra a sarokra állsz ki, és így tartod a kezed. És azt mondd, szánj meg uram pár fillérrel, nincsen apám, beteg az anyám, harmadnapja nem eszek...
- EDWARD Soha! Koldulni soha nem fog egy herceg. Inkább ölj meg, te vadállat.
- JOHN CANTY Arra is sor kerülhet.
- GYEREKEK Mi van Tom, nem hallottad? Nem kell többé koldulnod, hiszen te vagy a király. *(Nagy röhögés.)*
- EDWARD Mit beszélsz?
- UTCAGYEREK 1 Meghalt a király.
- GYEREKEK Éljen a király! Felség, csak egy pillantást méltóztass vetni ránk! Ha egy aranyat kaphatnék... Ha lehetnék a cipőtálpad főcsokolója, felséges király... Bocsásd meg e csöcselék pimasz tudatlanságát, felség, olyan ostoba mind, azt sem tudja, ki előtt áll... *(Hatalmas röhögések.)*
- JOHN CANTY Látod, mindenki rajtunk röhög. Ajánlom, hogy megjöjjön az eszed, különben eladlak valamelyik rabszolga-kereskedőnek.
- EDWARD Hagyj, mosdatlan szájú bitang! Nem hallod, hogy meghalt az apám? Árva lettem. Legalább hadd sirassam el békében...

JOHN CANTY Meghalt az apád? Csak szeretnéd. Nesze. *(Nyakon csapja.)* Érezted? Ha igen, akkor mégsem halt meg az apád. De én gondoskodom róla, hogy visszatérjen az eszed! Összetöröm az összes csontodat, hogy megtanuld, ki az apád, és hogy ne merj koldulás helyett csavarogni.

EDWARD Te soha nem voltál az apám, és nem is leszel, gazember.

JOHN CANTY Nem? Majd adok én neked, hálátlan kölyke...

Emeli a kezét, hogy ismét megüsse, de egy kéz megragadja. Fura figura lép ki a ház takarásából. Mintha egy kóborlovag csöppent volna a Szemetes-köz mocskába. Ruhája kopott és poros, de az egész figura komikus méltóságot sugároz.

HENDON Lassan a testtel, barátom! Minek ez a nagy fenyegetőzés? Ha szabad kérdezni, kicsodád ez a fiú? Mi joga rendelkezni vele ilyen durván?

JOHN CANTY Én meg azt kérdezem, mi joga ütöd bele azt a nagy karvaly orrod a más dolgába? Ha éppen tudni akarod, a fiam, akit akkor verek agyon, amikor nekem jónak tetszik.

EDWARD Hazugság! Soha nem voltam ennek a nyomorult haramiának a fia.

JOHN CANTY Micsoda? Magad is láthatod, ennek a szerencsétlen kölyöknek teljesen elment az esze.

HENDON Bátor beszéd, és én hiszek neked, fiam, akár elment az eszed, akár nem. Különböznék sem érdekel, hogy ez a durva fickó az apád-e, vagy sem. Nem engedem, hogy üssön-verjen, mint egy állatot. Velem maradsz... ha akarsz, és én megvédelek akár a pokol összes gonosz ördögétől is.

EDWARD Veled maradok, hogyne maradnék. Mint mondtam, nem ismerem ezt az embert, undorodom tőle, inkább meghalok, semhogy vele menjek.

HENDON Akkor ezt megbeszéltük. Velem maradsz, és punctum.

JOHN CANTY Majd megmutatom én, hogy kivel maradsz, te ronda béka...

John Canty a herceghez ugrik, meg akarja ragadni a karját, de Hendon kirántja a kardját, és hatalmasat sújt a karjára. John Canty felordít és elterül a földön.

HENDON DALA

*Félre innen, rongyos csőcselék
vagy megízleled a kardomat!
E gyermek többé nem védtelen,
mögötte áll egy bátor lovag.*

*Miles Hendon vagyok, s nem ismerem
a tréfát, hogyha durva, hitvány!
S ha szép szó nem hat, isten uccse
végigverek az egész utcán!*

Az utcagyerekek riadtan húzódnak a biztonságot jelentő sarkokba.

HENDON

Hozzá ne merj nyúlni még egyszer, te eleven szemétdomb, mert legközelebb már nyársra húzlak, mint egy malacot. Ide figyelj, ha jót akarsz! Ezt a fiút ez a magadfajta söpredék csúfolja, bántalmazza, te pedig tűröd és hagyod. Talán meg is ölik, amilyen sötét és aljas indulat lakozik bennük, ha közbe nem lépek. Nem hiszem, hogy te vagy, te lehetsz az apja, de ha esetleg csakugyan a te fiad, inkább a halált kívánnám neki, mint azt, hogy a körmeid közé kerüljön még valaha is. A fiú velem jön! *(Elindulnak.)*

JOHN CANTY

Kövessétek őket! Tudni akarom, hová viszi Tomot ez a madárijesztő. Menjetek már, fél pennyt kap, aki nem téveszti el a nyomukat... Mindenki ezt a kis vakarcsot védi. Az a pap is... Addig, de addig ágált nekem - tegnapig -, hogy nem bánjak így ezzel a Tommal, amíg oda nem sóztam neki. Ki is nyúlt rögtön. Kampec. Akinek John Canty odanyom, annak kampec. De nem sajnálom. Legalább nem jár többé annyit a szája.

7. jelenet

A színpad előterét keresztül-kasul bebolyongják. Mögöttük settenkednek az utcagyerekek. A színpad hátsó részében egy olcsó szálloda díszleteit készítik elő.

HENDON

Megérkeztünk.

EDWARD

(elterül az ágyon, szinte azonnal elalszik.) Ébressz fel, kérlek, ha a szolgák megterítették az asztalt!

HENDON

Istenemre, ez a kis koldusfiú ügyesen csinálja. Elfoglalja az ágyamat. Bolond fejvel a walesi hercegnek képzeletben magát, aki ma éppen király lett. Szegény, hajléktalan kis patkány, biztos a durva bánásmód vette el az eszét. De én kitartok mellette. Ha kell, az apja leszek.

HENDON-DAL 2.

*Hogy alszik, milyen kicsi még,
milyen törekeny, ó, nagy ég,
a sorsára miért hagyod
ez apró gyermek-csillagot.*

*Úgy képzeletben, hogy herceg ő,
és azt hiszik, hogy hencegő,
de mért ne álmodjon nagyot
ki sorsától semmit kapott.*

*Szolgálom híven, bárhogyan is
vezérlő csillaga hamis.
Védelmezem apja helyett,
míg nem talál más tűzhelyet.*

*Aludj, aludj csak gyermekem,
kívánom álmod szép legyen,
és azt, hogy a sok szenvedést
ne hozza vissza az ébredés.*

Tom kinyitja a szemét.

- EDWARD Jaj, csak hogy felébredtem. Olyan rosszat álmodtam, álmomban én voltam Tom Canty a szegény koldusfiú... ó, jaj, már megint nem álmodtam. Te vagy az, Hendon uram? Akkor még nem ért véget a szörnyűség. De te nagyon jó vagy hozzám. Gazdagon meg foglak jutalmazni szolgálataidért.
- HENDON *(félre)* Most mit csináljak? Változatlanul játssza, hogy ő a walesi herceg. Bele kell mennem a tréfába, meg ne bántsam szegényt. *(Edwardhoz.)* Köszönöm, felség. Miben lehetek szolgálatodra?
- EDWARD Mosakodni szeretnék.
- HENDON Csak bátran. Érezd magad otthon az én kis átmeneti szállásomon. Csak rajta, nem kell engedélyt kérned. *(Edward csak várakozik, kezét a mosdótál fölé tartva.)* Most meg mi van? Miért nem mosak-szol?
- EDWARD Kérlek, ne beszélj annyit, és főleg ne kérdezz, hanem jöjj ide, és önts vizet a kezemre.
- HENDON *(félre)* Istenemre mondom, ez már a csodával határos. Tényleg úgy viselkedik, mint egy herceg. Nem szabad elrontanom a tréfát. *(Ugrik és vizet önt Edward kezére.)*
- EDWARD A törülközőt!
- Hendon szalad a törülközőért, megtörli a herceg kinyújtott kezét. Edward az asztalhoz megy, leül. Hendon le akar telepedni mellé, de Edward ráripakodik.*
- EDWARD Mi ez? Le akarsz ülni a király jelenlétében?
- HENDON *(félre)* Na, tessék. Most már tényleg királynak képzelem magát. Rendben van, nem ülök le. *(Edwardhoz.)* Felséged félreértett. Dehogyan akarok én leülni. Ide állok felséged széke mögé, ahogy szokás, és lesem a kívánságait.
- EDWARD Rendben. Tölts bort! Kérem a tányéromat! A villámat. A kanalamat. Kóstold meg a bort. Köszönöm. Az ételt. Köszönöm. Ugye, azt mondtad, Miles Hendon a neved. Nemes vagy?
- HENDON Igen felség. Az a nevem, és nemes vagyok. Csak elszegényedtem a háborúban. Most inkább afféle földönfutó vagyok.
- EDWARD Rendben. Te megmentettél a tömeg sértő gyalázkodásától, az életemet kockáztattad értem, és az életemet köszönhetem neked. Nemes cselekedeted gazdag jutalmat érdemel. Meg fogsz gazdagodni. Mondd, mit kívánsz, ha királyi hatalmamban áll majd ismét a trónon ülni, és én teljesítem.
- HENDON *(félre)* Tényleg jól csinálja. Akár egy igazi király. Mit kérjek? Aha! Nem fogok én többé ácsorogni, amíg ő megeszi a vacsorámat. *(Edwardhoz.)* Felség, bizonyára hallottál egy lordról, aki szolgálatai jutalmául azt kapta a királytól, felséges apádtól (na, nem attól a pöcegödör féregtől, akinek a karmai közül kimentettelek, hanem az

igazi királytól, VIII. Henriktől), hogy ő és összes utóda fedetlen fejjel jelenhetett meg a király előtt.

EDWARD Tudok a dologról. De Courcy lordról beszélsz, aki Angolhon első daliája volt, és a spanyolokkal szemben párbajban megvédte a király becsületét.

HENDON *(félre)* A betyárját! Tudta! Ez ám a csoda! Mindegy, folytassuk. *(Edwardhoz, miután térdre esett.)* Erre az eseményre hivatkozva esedezem, ha mindenáron meg akar jutalmazni felséged, engedje meg, hogy én és utódaim leülhessünk Anglia királyának a jelenlétében.

EDWARD Pompás ötlet. Helyén van az eszed. Add a kardodat! Ezennel lovaggá ütlek. Kívánságod teljesítetik. Míg áll Anglia, amíg áll az angol trón, ez a kiváltság apáról fiúra száll, és nem veheti el tőletek senki a világon.

HENDON *(félre)* Valóban remek ötlet volt. Ha nem is igaz ez a színház itt, de legalább nem kell majd hetekig, hónapokig ácsorognom a jelenlétében. Nohiszen, álomország lovagja lettél, Miles Hendon! Csak aztán eszébe ne jusson mások előtt *sir*nek szólítani! Különben, bánom is én! Szólítson, ahogy akar. *(Edwardhoz.)* Felség, örök hálára köteleztél. Fáradt vagyok.

HENDON Pihenj egy keveset, felség. Addig én megrendelem a holnapi ebédünket.

A herceg elnyúlik az ágyon, Hendon elcsörtet a fogadóshoz. Nyílik az ajtó, John Canty lép be rajta egy utcagyerekkel. Az ágyhoz mennek, befogják a rémült Edward száját, és magukkal hurcolják. Kisvártatva visszatér Hendon.

HENDON Felség, szarvas sültet rendeltem ettől a rabló fogadóstól, remélem... *(Felhajtja a takarót, nincs alatta a herceg.)* Felség! Hercegem! Királyom! Hol vagy? Hol lehetsz? Hol van? Biztosan az a züllött csavargó jött el érte, aki azt állította, hogy az apja. Istenem, megszerettem ezt a kis bolondot, és máris elveszítettem. De ne legyen Miles Hendon a nevem, ha nem addig megyek, míg meg nem találom! Tüvé teszem érte az egész országot! Megkereslek, ne félj, drága hercegem!

II. felvonás

1. jelenet

Tom díszes ruhában, díszes széken, körülötte az udvaroncok, valamint St. John Lord és Hertford lord.

- TOM Mi a napirend első pontja?
- HERTFORD LORD Fenséged először fogadja Lady Maryt, a leánytestvérét.
- TOM Jöhet. De miről fogom felismerni?
- HERTFORD LORD Felség! Csak-csak megismeri a testvérét, akit nap mint nap látni méltóztatik?
- TOM Valóban. Csak úgy szétszaladt az agyam.
- ST. JOHN LORD *(az ajtóban Lady Mary fülébe sutyorog.)* A felséges király még mindig visszaesik. Nem lehet kiszámítani... lehet, hogy nem fogja felismerni önt sem... kéretik a megértése... Felség, Lady Mary!
- TOM Na, gyere ide, ne púposkodj ott az ajtóban, elvégre testvérek lennénk. Te vagy az, ugye, aki sohasem vihog?
- LADY MARY A nevetés árt az arcnak, a tekintélynek, a kedélynek, a komolyságnak.
- TOM Értelek. Mit a rossebet akarsz?
- LADY MARY A kötelező látogatásomat tettem meg... immár... felségednél.
- TOM Rendben. Akkor máris húzhatsz vissza oda, ahonnan jöttél. Nem akarom, hogy elvedd a maradék kedvemet! Lord Hertford! Ezt a kedélybeteg tüdőbajos békát be ne eresszétek többé hozzám! Parancsolom, hogy minden reggel és este pávatollal csiklandozzátok a talpát és a hóna alját! Amíg meg nem tanul jókat röhögni, látni sem akarom.
- HERTFORD LORD Parancsodra, felség.
- TOM Mi a következő feladat?
- HERTFORD LORD Fenségedhez Lady Elizabeth jelentkezett be.
- TOM Fogadom. De ki a csuda az a Lady Elizabeth?
- HERTFORD LORD Fenséged játszópajtása.
- TOM Az enyém? Egy lány? Megállj, Edward, ezért még számolunk... te lányokkal pajtáskodsz?
- ST. JOHN LORD *(a belépő Lady Elizabeth fülébe sutyorog.)* A király teljesen visszaesett. Nem emlékszik arra sem, hogy együtt szoktatok játszani... Kérem a megértésedet... Felség, Lady Elizabeth!
- TOM Tyű, te aztán szép lány vagy, Liza. Kellemes meglepetés.

HERTFORD LORD Fenség, nem Liza... Lady Elizabeth.

TOM Hát nem az én játszópajtásom?

HERTFORD LORD De igen.

TOM Akkor te ne szólj bele. Tetszik neked a Liza név?

ELIZABETH Ha felségednek tetszik...

TOM Nekem te tetszel. Szerinted elvehetem feleségül?

HERTFORD LORD Ahogy felséged gondolja.

TOM Rendben, Liza, téged veszek majd feleségül. Na, mit szólsz? Királynét csinállok belőled.

ELIZABETH Ahogy felséged akarja.

TOM Ne izélj már velem, Liza! Tetszem neked, vagy sem?

HERTFORD LORD Fenség, csak a pór nép szokott így beszélni.

TOM Én is így szokok beszélni. Na, tetszem neked, Liza? És ne felségezz itt nekem, mert jól bokán rúglak!

ELIZABETH Hát, nagyon tetszel...

TOM Látnod? Ő is bír engem. Miért jöttél, Liza, ki vele, mert nincs sok időm! Délután feltétlenül fogunk játszani valamit, időben itt légy!

ELIZABETH Azért jöttem, hogy felségeddel... veled... átvegyem a görög leckét.

TOM Nem megy. Nekem nem szabad tanulnom, azt mondta Hertford lord, hogy kíméljem magam a koronázásig. Azután meg már nem lesz szükségem tanulásra, mert koronás király az nem tanul, hanem tanít és uralkodik.

ELIZABETH Szomorúan hallom, hogy nem folytatod a tanulást. Pedig már olyan szépen haladtál. Azért, remélem, épp olyan nagy tudós leszel, mint az apád, és épp olyan jól fogod beszélni az idegen nyelveket, mint ő.

TOM Mint az apám? Hiszen még angolul is csak annyit tud, hogy legfeljebb a pocsolyában hempergő disznók értik a szavát. Ami meg a tanultságát illeti...

HERTFORD LORD A betegség megint erőt vesz rajta.

TOM Igen, nem vagyok jól... megint valami vadbaromságot mondtam.

ELIZABETH Ne szomorkodj, nem a te hibád... én azért így is szeretlek... nagyon.

TOM Tudod, Liza, már csak miattad is érdemes itt maradnom a palotában.

ELIZABETH *Labda röpp-,
labda röpp-,
labda röppen.*

*Kis topán,
kis topán
sarka koppan.*

*Csitt szívem,
csitt szívem,
meg ne dobbanj!*

*El ne mondd,
el ne mondd
még a titkom...!*

- ELIZABETH Ha felségednek nem lenne kifogása ellene, én most távozom.
- TOM Menj, Liza, de eszedben tartsd, amit megbeszéltünk. És délután várlak! Hertford lord, mi a következő feladat?
- HERTFORD LORD A spanyol követ várakozik kint a kíséretével.
- TOM Jöjjenek. *(Bevonulnak a spanyolok.)*
- TOM Na, mi van, urak, mit álltok ott, miért nem ültök le? Vessétek le magatokat egy székre.
- HERTFORD LORD *(a fülébe súgja)* A király jelenlétében senki sem ülhet le.
- KÖVET Feleséges király, uralkodó mink üzenetét cipeltük. Azt érdeklődik a spanyol király, mikor óhajtasod megütközni ellene a tenger?
- TOM *(Hertford lordnak)* Furán beszél, de értem. Még szerencse, hogy nem a görög követet fogadom... Miért ütköznék meg vele a tengeren?
- KÖVET Mert a kettő ország hadat hord egyre-másra.
- TOM De én nem szeretem az ellenségeskedést.
- KÖVET Feleséged apuka bezárkózott a tárgyalásokat, amikor mi adtuk neki a béke kulcslyuka.
- TOM Akkor jó. Most mi ajánljuk ugyanazt, és ti ne zárkózzatok el előle.
- HERTFORD LORD Fenség, jelen állapotunkban sokkal erősebbek vagyunk tengeren a spanyoloknál!
- TOM Az erősebbnek soha nem szabad bántania a gyengét. Nyomorgattak engem is eleget a nagyobb dögök, a Szemetes-közben. Akkor fogadtam meg, ha én egyszer erősebb leszek valakinél, azt nem bántani, ellenkezőleg, védelmezni fogom. Mondd meg az uradnak, nuku verekedés, várom a palotában egy jó ebédre, de itt maradhat vacsorára is, ha bírja a pocakja.
- KÖVET Én feleségemnek újságot hord haza, hogy tengeren nincsen egymásra kinyúvás. Vacsora thank you, elfogatom magam.
- Hangos éljenzés, a követek tisztelegve elvonulnak.*
- TOM Megy ez! Mi a következő nyavalyánk?
- HERTFORD LORD Egy kivégzési okmány aláírása.
- TOM Nekem kell aláírnom?
- HERTFORD LORD Igen, fenség. Még a fenséged atyja rendelte el, de már nem volt ideje aláírni.
- TOM És kit akartok kinyúvasztani az aláírásommal?

ST. JOHN LORD Norfolk herceget, a birodalom örökös főmarsallját, aki a Tower fogja.

TOM Mit csinált a nyomorult?

ST. JOHN LORD Árulást. Mint főmarsall, jogot formálhat fenséged ellenében a trónra, mivel fenséged kiskorú.

TOM És, meg bírta tenni?

ST. JOHN LORD Ezt nem tudjuk.

TOM Akkor halvány gőzünk sincs, hogy elkövette-e az árulást.

HERTFORD LORD Nem tudjuk, felség.

TOM Akkor hát, mindenki nyissa ki a fülét, mert mától kegyelmet hirdettek. Norfolk herceg éljen, amíg el nem patkol magától, vakarjátok ki menten a Towerből. Véget vetek a vérontásnak, a testvérháborúknak. Mindenki békében élhet ebben az országban, aki nem mocorog a törvény ellen.

A körülötte állók lelkes éljenzésben törnek ki.

MIND A véres megtorlás uralmának vége! Éljen Edward, Anglia királya!

*A harcnak szenvedésnek vége,
Éljen a király,
ránk köszöntött már a béke,
(hát) légy boldog, Anglia!*

2. jelenet

A londoni csavargók tanyája. Sorra érkeznek, leveszik ép szemükről a kötést, előkerül hiányzó kezük és lábuk.

CSAVARGÓK DALA

*Hé, vigyázz a nyakadra,
kezedben legyen balta,
sújts le, sose tétovázz,
melletted áll a banda.*

*Hé, a kötél nem tréfál,
a szerencse melléd áll,
aki kapja, az marja,
nem vagy jó, csak a hóhérnál.*

*Hé, csavargó, ne remélj,
ez az élet túl kemény
ahhoz, hogy megúszd, koma,
meggyötör a fagyos tél.*

Huhogás hallatszik. Valamennyien megmerevednek. Bandavezér visszahug. John Canty érkezik a tanyára, nyakánál fogva vonszolja a herceget.

BANDAVEZÉR John Canty! Mi szél hozott vissza közénk, koma?

JOHN CANTY Fejbe vertem valakit. Nem nagyon, csak annyira, hogy kinyíffant. Most keresnek. Egy ideig itt kéne maradnom, ezzel a kölyökkel.

BANDAVEZÉR A fiadat hoztad?

JOHN CANTY Nem látod?

EDWARD Soha nem voltam a fia.

JOHN CANTY Elhallgass!

BANDAVEZÉR Hagyd, John. Hadd beszéljen a gyerek. Ha nem vagy a fia, akkor kije vagy?

EDWARD Senkije. Én a király vagyok.

BANDAVEZÉR A király. Remek. Kicsit toprongyosnak tetszik lenni felségednek.

EDWARD Faragatlan csavargó! Hogy jössz te ahhoz, hogy a király ruházatát bírárd?

JOHN CANTY Ne törődjeteK vele, cimborák! Az én fiam, de beteg. Megrepedt az agya. Akkor is álmodik, ha ébren van. Bolond az istenadta. Halljátok, azt mondja, ő a király.

EDWARD Az vagyok, a király. Majd megtudod nemsokára, de nem lesz benne köszönet. Embert öltél, és lógni fogsz.

JOHN CANTY Te akarsz elárulni... engem, te! No, mindjárt gondoskodom róla, hogy elmenjen a kedved...

BANDAVEZÉR Hohó! Ha már nem tiszteleK a királyt, John Canty, tiszteld a bandavezért! Ha még egyszer bántani mered a jelenlétemben a gyereket, ezzel a két kezemmel akasztalak fel, ni! Te pedig, fiú, igyekezz nem hergelni a többieket azzal, hogy királynak nevezed magadat. Gonosztevők vagyunk ugyan, de tiszteljük a királyt. Így van rendjén. Vagy nem, emberek? Kiáltsátok velem, éljen Edward király!

MIND Éljen Edward király.

EDWARD Köszönöm, jó népem.

BANDAVEZÉR Nem megmondtam, hogy vigyázz a nyelvedre? Amit művelsz, annak a fele sem tréfa, és igencsak pórul jársz, ha nem hagyod abba! Jó, rendben van, király akarsz lenni. Nem bánom. De ajánlom, hogy válassz magadnak más nevet.

HUGÓ Legyen Első Fufu, a tökfejűek királya! Pont ráillik a név!

(Hatalmas nevetés. Körülugrálják, visítóznak, fütyülnek, hahotáznak.)

MIND Koronázzuk meg!... Adjunk rá királyi palástot!... Adjatok a kezébe kormánypálcát!... Ültessétek a trónra!... Légy kegyelmes hozzánk, szeretett királyunk!... Ne taposs el bennünket, méltatlan férgeket, hatalmas urunk!... Könyörülj nyomorult rabszolgáidon, és jutalmazz meg bennünket felséges lábad felséges rúgásával!... Éljen Fufu, éljen Fufu, tökfejkirály!

A CSAVARGÓK GÚNYDALA

*Éljen a számár
nagy Fufu király,
csavargók rongya,
John Canty porontya.*

*Hódolj, csavargó,
tolvaj és rabló,
Fufu trónra lép,
ha nyikkansz, széjjeltép!*

Edwardot akarata ellenére felruházzák bohóc-királyllyá. A bandavezér közbelépése menti csak meg.

BANDAVEZÉR Hagyjátok békén, ne bosszantsátok! Nem látjátok, hogy nincs ki a fickónak mind a négy kereke? Szétcsapok köztetek, ha nem maradtok veszteg! Hugó, rád bízom a kölyköt.

HUGÓ Pont énám? Amikor annyira utálok máris?

BANDAVEZÉR Ne feleselj a bandavezérrel. A faluba mentek, és loptok valami zabálni valót.

HUGÓ Értettem.

BANDAVEZÉR Ha Fufu királynak baja esik, ne is gyere vissza. Megértetted?

HUGÓ Meg. Nem esik baja. Na, gyere... te Fufu-király. Indulunk! Mozogj már, mert rád húzok a botommal!

Elindulnak, a színpad előterében járnak, a háttér elsötétül.

3. jelenet

(Sötét háttér előtt.)

HUGÓ Vacak kis falu ez. Nyomorult verébfészkek. Innen ugyan nem lesz mit lopnunk. Koldulással próbálunk szerencsét.

EDWARD Te szerencsét próbálhatsz. Én bizony nem koldulok.

HUGÓ Ugyan, miért nem?

EDWARD Nem illik hozzám... egy királyhoz.

HUGÓ Nem koldulsz? Mióta vagy ilyen kényes? Mitől javultál meg ennyire?

EDWARD Nem értem, miről beszélsz.

HUGÓ Nem-e? Hát nem koldultál, te rongyos kis senki London utcáin? Egyebet sem csinálsz évek óta...

EDWARD Én? Elment az eszed.

HUGÓ Az apád mondta. Nem akarsz koldulni? Értem. A lopás nyilván jobban tetszik.

EDWARD Azt meg végképp nem.

HUGÓ Rendben van. Én koldulok, te pedig segíteni fogsz. Te fogod oda-csalogatni hozzám az adakozókat... Máris jön ott egy jószívűnek látszó pasas. Kiabáld azt, hogy jaj, jó uram, ez az én szerencsétlen bátyám, és nincs senkink, az istenre kérlek, szánd meg ezt a szegény nyomorultat, egy pennyt, csak egy penny adj, és az isten megáld érte, és addig ordíts, amíg ki nem csalod a zsebéből azt a pennyt, mert különben jaj neked. Óbégass már, nyomorult! *(A királyfi konokan hallgat. Hugó maga kezd el óbégatni.)* Ó, én szerencsétlen! Ó, de fáj... jaj, meghalok!

Egy jóságos arcú úr fut oda hozzá.

ÚRIEMBER Ó, szegény szerencsétlen gyermekem! Hogy kínlódik szegény. Azonnal orvoshoz kell vinnünk!

HUGÓ Jaj, uram, áldja meg az isten a jó szívedet! De ne... ne nyúlj hozzám, attól csak még jobban kínlódnék. Kérdezd a kisöcsémet, ő majd elmondja neked, milyen rettenetes kínokat szenvedek, ha rám jön a nyavalya. Ilyenkor nem szabad elmozdítani engem. Ha szánsz, adj egy pennyt, uram, az öcsémnek, hogy ennivalót tudjunk venni rajta, ha elmúlik rólam a nyavalya.

ÚRIEMBER Egy penny? Hármát kapsz, szegény, beteg fiú. *(Edwardhoz)* Nesze, tedd el, jó szívvel adom.

EDWARD Nekem ugyan ne adja.

ÚRIEMBER Hát nem pénzre van szükségetek? Itt van, vegyél rajta ételt ennek a szerencsétlen beteg gyerekeknek!

EDWARD Eszemben sincs. Nem beteg ez a gyerek, egészségesebb, mint a makk. Amíg az úr az előbb föléje hajolt, szépen elcsente az erszényét.

HUGÓ *(fölugrik, ellöki Edwardot.)* Ezért még megdöglesz, félnótás Fufu király! *(Edward nyugodtan néz szembe a férfival, aki valóban nem találja a tárcáját.)*

ÚRIEMBER Rendőr, rendőr, ide gyorsan, elfogni ezeket a kis férgeket!

HUGÓ Futás, Fufu felség, mert a rendőrök könyörtelenül kiporolják a felséges fenekedet. *(Elszelel az úriember erszényével.)*

EDWARD Nem csináltam semmit, miért futnék? Vegye le a kezét rólam, mert megbánja! A Towerben fogja végezni, megígérhetem.

ÚRIEMBER *(fogja Edward gallérját)* Alávaló csirkefogók! És én még segíteni akartam rajtatok! Kötelet érdemeltek, nem alamizsnát!

Valahonnan előkerül két rendőr.

RENDŐRÖK Mi történik itt? Bűneset forog fenn?

ÚRIEMBER Fogják el ezt a gazembert! A másik kereket oldott. De majd elmondja a jómadár, hogy hol keressék.

RENDŐRÖK Csak bízza ránk! Halljuk a tényállást!

ÚRIEMBER A társa eljátszotta, hogy beteg. Pénzt kértek. Megszántam őket, ilyen áldott jó szívem van. Közben meg semmi baja sem volt. Kiraboltak.

RENDŐRÖK Érthető. Le van tartóztatva!

EDWARD Ne merjenek hozzám nyúlni!

RENDŐRÖK Ne? Ugyan, miért ne?

EDWARD Mert utóbb bajba kerülnek emiatt.

RENDŐRÖK Nocsak! Fenyegeti a hatóságokat! Aztán, honnan veszi hozzá a bátorságot?

EDWARD Onnan, hogy én vagyok a király. És ha a király előtt álltok, akkor tisztelegjétek, így írja elő a törvény.

RENDŐRÖK Érthető. Tisztelegjünk a király előtt... Hallatlan szemtelenség. A tényállás fennforgása ezek szerint: egy rendbeli rablás, egy rendbeli hatósági sértegetés, egy rendbeli felségsértés. Kapjuk el.

(Hendon ugrik elő egy házfal mögül.)

HENDON Megállj! Aki kezet mer emelni erre a gyerekre, annak velem gyűlik meg a baja. *(Edward a lovag mögé bújik.)* Csakhogy megvagy! Már mindent összekerestem utánad. De most már el nem vesz tőlem senki, arra az életemet teszem fel.

RENDŐRÖK Aha, egy madárijesztő. Beszél, és fenyegetőzik. Ennek is elment az esze. Talán csak nem te is király vagy, hékás?

HENDON Nem. De lovag vagyok, akinek helyén van az esze és a szíve. Engedjétek velem békén eltávozni a gyereket.

RENDŐRÖK A fiú megrabolta ezt a derék, vajszívű úriembert.

HENDON Megfizetem az adósságát.

RENDŐRÖK Hát persze, hogy megfizeted. De azzal még nem mész semmire. A bűneset elkövetődött. A bűnösnek felelnie kell.

HENDON Hiszen még gyerek!

RENDŐRÖK A törvény nem ismer különbséget elkövetőben gyermek és felnőtt között. Ha bűnözött, bűnhődjék! Rablásért börtön, felségsértésért halál jár.

HENDON Félre, lelketlen férgek! Ej, megmondtam neked, te gyerek, hogy egyszer még baj lesz ebből a te királykodásodból! És tessék, itt a nyakunkon a baj! Táguljatok, mert nem állok jót magamért!

Az egyik rendőr belefúj a sípjába, újabb rendőrök kerülnek elő, rövid hadakozás után leteperik Hendont. Mindkettőjüket elvonszolják.

RENDŐRÖK DALA

*Őrzünk és védünk,
féljetelek tőlünk,
Mind!
Mindent megtorlunk,
törvényt így őrzünk
meg.
Nincs a szívünkben
soha naplemente,
nincs.
Senkitől nem fél
a kemény rendőr:
kincs.*

4. jelenet

Királyi palota. Tom és lady Elisabeth önfeledten játszik egy aranylabdával.

LADY ELISABETH Felséged teljesen meggyógyult.

TOM Nem is tudtam, hogy beteg voltam.

LADY ELISABETH Nem úgy értem. Most már nem felejt úgy, mint régen. A viselkedésében keresve sem lehet hibát felfedezni. Ismét tudja a régi játékokat. És egyre többet támad kedve játszani velem.

TOM Csak múltó rosszullét volt. Nem tesz semmi. Szívesen játszom veled, mert szép vagy, és nem olyan felvágós, mint többiek az udvaromban. Na, ezt kapd el!

LADY ELISABETH Szép dobás volt! Szebbek a ruhái, mint régen.

TOM Megháromszoroztam a ruháim számát. Minden nap százszor át tudok öltözni, ha akarok. De csak ötvenszer szoktam...

LADY ELISABETH Sokkal több szolgál veszi körül...

TOM Megháromszoroztam a számukat. Minden hajszálamra jusson egy, azt akartam. Elvégre én vagyok Anglia királya, nem? Bár... még nem nyomták a fejembe a koronát.

LADY ELISABETH Ön, felség. És a fejére fogják... nyomni... holnap.

TOM Elfáradtam. Elmehetsz.

Nyújtja a kezét, lady Elisabeth kezet csókol neki, amit Tom a legnagyobb természetességgel vesz tudomásul. Az elmenő Elisabethnek a fenekére paskol, aki felsikolt, és kiszalad. Tom magára marad.

TOM TŰNŐDŐ DALA

*A Szemetes-közből az út
a királyi trónig vezet.
Vigyázz, vigyázz, Tommy Canty,
le ne csapják a fejedet,
a legvégén.*

*Szolgám, ruhám mint a pelyva,
cipőm, gombom csakúgy ragyog.
Néha bizony már úgy érzem
Edward, s nem Tom Canty vagyok.*

*És néha eszembe jut az anyám,
az angyali szelíd lélek,
és néha eszembe jut az apám,
kitől királyként is félek,
és néha eszembe jut két húgom,
Istentől nekik áldást kérek,
és néha eszembe jut az utca,
a szemetes gyerekfészek*

*és olyankor úgy fáj a szívem,
és olyankor úgy vágyom vissza,
és olyankor úgy hullik könnyem,
a vánkosom hajnalig issza
csöppjeit.*

Lady Mary érkezik.

- TOM Nem emlékszem, hogy kért volna bebocsáttatást, lady Mary? Emlékezetem szerint önre is vonatkozik az udvari etikett. Vagy tévednék?
- LADY MARY Felség, én az ön lánytestvére vagyok.
- TOM Még csak az hiányozna. Mit óhajt?
- LADY MARY Felségedet figyelmeztetni.
- TOM Engem? Ön? Mire?
- LADY MARY Felséged egyfolytában kegyet gyakorol, mióta szegény édesapánk elhalt.
- TOM Mit akar ezzel mondani?
- LADY MARY Londonban kihunytak a máglyák. Nincs egy rendes boszorkányégetés sem már, felséged bizonyíték híján megkegyelmez minden égetni való boszorkánynak.
- TOM Megkegyelmezek. Boszorkányok pedig nincsenek.
- LADY MARY Megkegyelmez a zsványoknak is, a tolvajoknak is.
- TOM Megkegyelmezek. A zsványok azért zsványok, mert a tisztességes polgárok nem hagyják őket maguk között élni. A tolvajok azért tolvajlanak, mert különben éhen halnának.
- LADY MARY Egy uralkodónak büntetnie kell, különben a nép elkanászodik. Szabadjon emlékeztetnem felségedet arra, hogy felséges apánk uralkodása alatt minden börtön zsúfolva volt, hatvanezer halálos ítéletet írt alá uralkodás alatt...

TOM Tűnjön el a szemem elől, lady Mary. És imádkozzék Istenhez, hogy a szíve helyén nehezedő követ változtassa vissza ismét szívvé. *(Lady Mary rémülten, keresztet hányva farol ki az ajtón. Tom tapsol, belép a szolgál.)* Hertford lordot kérem. *(A szolgál el.)* Több máglyát? Kivégzéseket? Börtönökbe zárni a szegényeket? Majd adok én neked, te sápkóros liba! Megmutatom én, ki a király. *(Lord Hertford lép be.)*

HERTFORD LORD Hivatott, felség

TOM Hivattalak. Mindent előkészítettetek a holnapi koronázásra?

HERTFORD LORD Természetesen, felség. Csak...

TOM Mi csak?

HERTFORD LORD Felség, a nagypecsét hiányzik.

TOM Keressétek meg.

HERTFORD LORD A nagypecsétet felségedre bízta halála előtt egy hónappal királyi atyja.

TOM Rám? Az lehetetlen. Akkor még nem voltam itt. Akkor még a Szemetes-közben csépeztük egymást az ároklakókkal.

HERTFORD LORD Úgy látszik, megint kezdődik.

TOM Mit nem beszélek. Vedd úgy, hogy nem mondtam semmit.

HERTFORD LORD Úgy vettem.

TOM Jó lordom, kérdezek én tőled valamit.

HERTFORD LORD Állok felséged rendelkezésére.

TOM Van-e olyan szokás Angliában, hogy a király a koronázása napján kegyelmet hirdet minden börtönben sínylődő nyomorultnak, aki nem gyilkolt meg más embert?

HERTFORD LORD Ilyen törvényről nem tudok, felség.

TOM Hát akkor alkossátok meg. Holnap reggel nyílnak ki a börtönkapuk, csak a gyilkosok maradjanak odabent.

HERTFORD LORD Felséged, ha az én véleményemet kérdezed...

TOM Nem kérdezem. Alkossátok meg a törvényt, és mire elkezdődik a koronázási ceremónia, üresek legyenek a börtönök.

HERTFORD LORD Értettem, felség. De...

TOM Ne dedézz itt, mert a fejeddel játszol, lord Hertford, bár téged kedvellek, és nehéz lenne a szívem, ha trónra lépésem után te lennél az első, akinek a lábam elé hullana a feje.

HERTFORD LORD Igyekszem felséged kedvére tenni.

TOM

Most elmehetsz.

HERTFORD LORD

(távozóban) Nem is lesz ez olyan rossz király, mint gondoltam. Csak nehogy a saját bőrömön tapasztaljam meg ezt. Gyerünk, Hertford, az idő sürget!

5. jelenet

A börtönben. Hendon és Edward lerongyolódott állapotban hever a többi nyomorult között.

A RABOK DALA

I. rab

*Én loptam egy csirkét,
mert éhes a gyermek,
azóta az örök
csak ütnek és vernek,
azt mondják, hogy itt halok meg.*

II. rab

*Rám fogták, hogy az ördöggel cimborálok,
holnap majd a lángok között hadonászok.
A máglyának szép a füstje, nagy a fénye,
tőle nő meg jó királyunk dicsősége.*

III. rab

*Pihentem a kertemben,
mikor egy szép kerecsen
sólyom ült meg kezemen.
A gazdája kereste,
a kezemen meglelte,
halált mondtak fejemre.*

IV. rab

*Fölemeltem szavamat az igazságért,
a törvény az igazságot másként látta,
egyik fülem azon nyomban, ott, levágta,
szemem pedig a kiszúrást holnap várja...*

refr:

*de lelkem mint a fecske
szárnyal éjjelente,
messzi tájakon jár,
házam ereszére leszáll...*

EDWARD

Hiszen ez borzalmas!

HENDON

Annak, aki elszenvedi. De nem annak, aki a törvényt hozza, vagy épp végrehajtja.

EDWARD Ha ismét a trónon ülök, emlékeztess, Miles Hendon lovag, hogy változtassam meg a rossz törvényeket jóra.

HENDON Így lesz, felség. *(Félre.)* Szegény kicsim. De jó is neked! Ha tudnád, mi vár ránk.

EDWARD Ebben az országban az alattvalók boldogtalanok. Én ezt nem tűrhetem.

HENDON Hát, mit mondjak, szíved az van.

Poroszlók jönnek. Kutakodnak a foglyok között, végül rátalálnak Edwardra és Hendonra.

POROSZLÓ Ti ketten! A tekintetes bíróság úgy határozott, hogy kötél általi halálra ítélt benneteket. Az ítéletet azonnal végre kell hajtani!

EDWARD Uram Teremtőm, most segíts!

HENDON Tárgyalás nélkül?

POROSZLÓ A tárgyalás megtörtént.

HENDON Nélkülünk?

POROSZLÓ Nélkületek. Csak bűdösítettétek volna a termet.

EDWARD Ez törvénytelen!

POROSZLÓ Majd odafönt, bár kétlem, hogy az ilyen csirkefogók a mennyországba jutnak, na, majd odafent fellebbezel.

HENDON Ne nyúlj a gyerekhez!

POROSZLÓ Igaz is, neked van egy jó hírem, jómadár. Te még huszonöt korbácsütést is kapsz, mielőtt felakasztunk, mert fegyveres ellenállást tanúsítottál a rend őreivel szemben.

EDWARD Gyalázat! Ezt nem tűröm!

HENDON Maradj csendben, te... felség, mit nekem huszonöt korbácsütés!

A poroszlók odavonszolják egy oszlophoz, felsőtestét lemeztelenítik, és leverik rajta a huszonöt korbácsütést. Hendon összeszorított fogakkal tűri a verést, de amikor kioldozzák, a földre rogy.

EDWARD *(föléje hajol.)* Ez aztán a férfi! Lelki nemességed, lovag, isteni ajándék. Te a királyért szenvedted el most a megaláztatást. A király a te lelki nemességedhez csak annyit tehet hozzá, hogy földi ranggal töltsd meg. *(Felveszi a porból a korbácsot, megérinti vele Hendon vállát.)* Hendon lovag, téged Edward, Anglia királya, ezennel grófi rangra emel.

HENDON Köszönöm, felség. Így mindjárt vidámabban fogok az akasztófán lógni - álomország grófja lettem.

A poroszlók visszajönnek, és Hendon minden hadakozása ellenére, lefogják mindkettőjüket, és összekötözik a kezüket.

POROSZLÓ A király parancsára most azonnal akasztófán végzünk ki benneteket.

EDWARD A király parancsára? Lehetetlenséget beszélsz, ember! Hiszen én vagyok a király!

POROSZLÓ Az a király, aki a trónon ül. Te legfeljebb a börtön királya lehetsz, de nekem az mindegy. Indulás! Felakasztani azon nyomban mindkettőt.

Elindulnak velük kifelé, amikor egy díszes ruhába öltözött küldönc érkezik.

KÜLDÖNC Megálljatok! Ne vigyétek sehová ezt a két embert! Ófelsége, Edward herceg, akit a mai napon királlyá koronáznak, úgy rendelkezett...

EDWARD Én? Én nem rendelkeztam sehogyan... Mit hallok? Ma koronázás lesz... és nélkülem?

HENDON Elhallgass! A végén még elrontod ezt is!

KÜLDÖNC Úgy rendelkezett, hogy megkegyelmez minden rabnak, aki Anglia bármely börtönében raboskodik vagy ítéletére vár! Az ítélet nem vonatkozik azokra, akik embert öltek.

Óriási éljenezés, éljenEdwardozás tör ki az elítéltek között.

HENDON Mi nem öltünk embert... Csak majdnem... Szerencséje annak a tenyérbe mászó képű rendőrnek, hogy nem csaptam agyon... meg, ha jól belegondolok, nekem is. Így legalább nem akasztanak fel engem sem.

POROSZLÓ Lássam a papírt... Mehettek... Átkozott szerencsétek van.

EDWARD De nektek nem lesz. Ha visszakerülök a trónra, gondoskodom arról, hogy az ilyen magadfajta durva fráterek az igazságszolgáltatás közelébe se kerüljenek.

POROSZLÓ Na, takarodjatok végre innen, mert meggondolom magamat.

HENDON Legjobb lesz, ha tényleg pucolunk. Akkor most hová, kicsiny barátom?

EDWARD Hová, hová? Hát egyenesen a koronázásra. Nem hallottad, hogy az az utcagyerek, az a Tom Canty ma akar a trónomra ülni?

HENDON Én csak azt hallottam, hogy Edward hercegünket királlyá koronázzák.

EDWARD Mondtam, Edward herceg én vagyok. Az az utcagyerek csakis trónbitorló lehet.

HENDON Az más. Akkor jó lesz igyekezni, mert tényleg lemaradunk a koronázásról. *(Félre.)* Szegényke, fújja a magáét. De talán, ha meglátja az igazi Edward herceget, visszatér a józan esze...

Az örömtáncot járó rabokon áttörve magukat, elsietnek.

6. jelenet

Edward a trónszék mellett áll, körülötte a méltóságok.

HERTFORD LORD A koronázás kezdetét veszi. Vonuljon el London népe a herceg előtt!

Elkezdődik a vonulás. Tom hirtelen a szemetes-közi barátait pillantja meg az emberek között.

TOM DALA A SZEMETES-KÖZIEKHEZ

*Itt vagytok hát, régi barátok,
s nem ismertek meg.
Gúnyoltatok és bántottatok,
kinevettetek.
Pedig, ha tudnátok,
én leszek a király,
A régi játék most
valósággá vált,
én leszek a király...*

TOM De kár, hogy nem ismernek meg... Mit is beszélek... akkor vége lenne mindennek. De jó, hogy nem ismertek meg, Szemetes-közi fiúk...

A tömeg éljenez, Tom integet. Egyszerre csak az anyját pillantja meg.

ANYA Fiam, drága egyetlen fiam!

TOM Nem ismerlek, jóasszony!

Az asszonyt elvonszolják a testőrök.

TOM DALA AZ ANYJÁHOZ

*Jaj, miért is mondtam ezt,
jaj, mi lett belőlem.
Elvesztettem az anyám,
árva lett belőlem.*

*Fejemre kerül a korona,
közben meg árva lettem,
Lesz-e istennél mentség
arra, mit elkövettem.*

HERTFORD LORD Felség, ne álmodozzék. Mit törődik azzal a bolond koldusasszonnyal? Mindenhol vannak ilyen örültek, akik azt képzelik, hogy ők szülték a királyt. Törődjön inkább azzal, hogy a nép ajándékot követel. Szórja nekik a pénzt, és mosolyogjon, hiszen ma van a koronázása!

TOM Igaz is, hűséges Hertford lordom. Nem törődöm azzal a koldusasszonnyal. Szórom az aranyat!

Szórja az aranyat. Ekkor kürt harsan, hozzák a koronát. Tom a trónszékre ül. Ekkor váratlan esemény zavarja meg a szertartást, egy rongyos fiú töri át az örök sorfalát: Edward.

EDWARD Megálljatok! Megtiltom, hogy a bitorló fejére tegyétek Anglia koronáját. A korona engem illet, a király én vagyok.

A poroszlók meg akarják ragadni, de Tom hangja megállítja őket.

TOM Hozzá ne nyúljatok... igen, ő a király.

HERTFORD LORD Fogjátok el, és vezessétek ki a csavargót. Őfelségére ne hallgassatok, ismét erőt vett rajta a betegsége.

TOM Megálljatok! Az életével játszik, aki hozzá mer nyúlni. Mondtam, ő a király. *(A poroszlók tanácstalanul megállnak. Tom Edward elé siet, letérdel előtte.)* Uram, királyom, engedd meg, hogy a koldus Tom Canty legyen az első, aki hűséget fogad neked. Foglald el a trónt, mert az téged illet, senki másét.

A döbbszent csendben valaki felkiált: „Micsoda hasonlóság!” A tömeg átveszi a mondatot, szájáról szájra jár, „micsoda hasonlóság”...

HERTFORD LORD Elég volt ebből a komédiából! A király agya megint megbomlott. Sir Thomas, tartóztasd le ezt a csavargót!

TOM Ő az igazi király!

EDWARD Én vagyok az igazi király.

HERTFORD LORD Igaz is. Ha te vagy az igazi király, akkor tudod, hol van a nagypecsét, amit a koronázás alkalmával kell az iratokra ráütni. Ha tudod, akkor te vagy a walesi herceg, mert ezt a kérdést csak a walesi herceg tudhatja.

EDWARD Egyszerű a kérdés, könnyű a felelet. Kérlek, Sir Thomas, menj a szobámba, az ajtóval szemközi könyvespolc legalsó fiókjának mélyén találod meg a pecsétet. Na, eredj, hamar.

TOM Mit állsz még mindig itt, sir Thomas? Engedelmeskedj a királynak!

Sir Thomas el. Tom és Edward egymást nézik.

TOM Merre járt felséged?

EDWARD Mindenhol, ahol bajom eshetett, Tom Canty. Találkoztam apáddal, megverték, elraboltak, börtönbe csuktak...

TOM Hát, felség, most aztán megláthatta... ilyen az élet.

EDWARD Megláttam.

Sir Thomas visszatér.

SIR THOMAS Felség, a nagypecsét nincs ott.

HERTFORD LORD Az utcára vele, és korbácsoljátok végig a városon! Nyomorult kolduskölyke, nem érdemel egyebet.

TOM Hátra! Halál fia, aki hozzá ér. Alaposan megnézted, sir Thomas?

SIR THOMAS A legalaposabban, felség. A nagypecsét nem egy apróság! A nagypecsét tömör aranykorongból van, és akkora, hogy alig kerülheti el a figyelmemet egy ilyen kis fiókban.

TOM Mit mondtál? Nagy és aranykorongból van? És mondd, vannak betűk is rajta?

SIR THOMAS Igen. Betűk is vannak rajta.

TOM Nos, akkor megvan a rejtély kulcsa. Nem ő, én tudok válaszolni a kérdésre, mégis ő a törvényes király. Menj vissza a szobámba, sir Thomas... akarom mondani, a felség szobájába, és s könyvespolc legtetején, a két legkövérebb könyv mögött... szóval, ott találsz a királyi pecsétet. Az az igazság... hogy én a nagypecsétet... diótörésre használtam eddig.

A tömegben végigfut a moraj: „diótörésre, diótörésre...”. Felharsan a kacaj.

HERTFORD LORD Felséged tudja, ugye, hogy a fejével játszik?

TOM Valamivel mindig kell játszania egy gyereknek, Hertford lord. Hogy épp a fejemmel játszom? Tiszta véletlen. Tudod, az történt, hogy egy napon csak úgy, besétáltam ide, a kerítésen keresztül, a palotába. Akkor találkoztam a herceggel, aki unt benneteket, mint a bünt. Ruhát cseréltünk. Őt érdekelte London mocska, engem érdekelt a palota fényűzése. Aztán nem jött vissza, ahogy ígérte, én meg itt maradtam a nyakatokon... és majdnem király lettem belőlem.

Sir Thomas megérkezik a pecséttel.

TOM *(Edwardra mutat.)* Térdeljetelek le a királyotok előtt!

HERTFORD LORD Hát így állunk! Vetköztessétek le a kis csalót, és a Towerbe vele!

EDWARD Nem úgy, Hertford lovag. Neki köszönhetem, hogy visszakaptam a trónomát. Ahogy hallom, jól is kormányzott távollétemben... Adjatok Tom Cantynak annyi aranyat, amennyit a súlya nyom, és bocsássátok útjára. Köszönöm, Tom Canty. Most pedig kérem a koronámat.

TOM Köszönöm, felség. Most megyek, és megkeresem a tömegben anyámat és a testvéreimet, meg a Szemetes-közieket. Aztán, majd visszatérek a pénzért... ha közben meg nem gondold magad.

Megzendülnek a harsonák, Edward fejére kerül a korona.

EDWARD Anglia királya, Edward, első ténykedéséül, kéri a tömegből királyi lába előtt megjelenni Miles Hendon lovagot.

A tömeg szájról szájra adja: „Miles Hendon lovagot a lába elé, Miles Hendon lovagot a lába elé...” Hendon kiválik a tömegből.

HENDON DALA A KIRÁLYRÓL

*Az álmok királya igazi trónon,
Ezt rakd most össze, bolond Miles Hendon.
Ott ül legfölül a kis kolduskölykem,
Mégiscsak jó, hogy világra jöttem.*

Hendon a királyi trónhoz lép, és leül a trónszék melletti székre.

HERTFORD LORD Állj fel, faragatlan komédiás! Hogy mersz leülni a király jelenlétében?

EDWARD Hagyjátok! Joga van hozzá. Ha valaki tett a királyért ebben az országban, úgy az Miles Hendon volt. Ha kellett, kardot rántott, ha kellett, az ágyát cserélte fel értem a kemény padlódeszkákra, ha úgy hozta a sors, helyettem maradt éhes. Ezért most peeri rangra emelem, címe Kent grófja lesz, a vele járó vagyonnal és birtokkal egyetemben, természetesen. És azt a tőlem nyert kiváltságot, hogy a

király jelenlétében ülve maradhat, tőle majd családjának elsőszülöttjei öröklík, és a jog nem szűnik meg, míg Anglia trónja áll, és királyok ülnek rajta.

HENDON

Köszönöm, felség.

EDWARD

Ugyan, ne szólíts felségnek... Maradjak én neked csak a... kis bolondom... Ja, még egy embert akarok látni a trónom előtt. Lépjen elő a tömegből John Canty! Nem lép? Nem baj. Gonosz és gyáva féreg volt világ életében. Üzenem neki az országom által: ha kedves az élete, kerülje ebben az országban azokat a helyeket, ahol emberek élnek. Mert parancsolom nektek, hogy John Cantynek ne legyen nyugalma hátralévő életében ezen a földön. Annyi gonosz-ságot, amennyi őbenne megvan, csak az akasztófa bírhat el. De vigadjunk, híveim, kezdődjék a tánc, a dolgok, valamint a király és a koldus, a helyére került...

Előkerül Tom, akibe lady Elisabeth nyomban belékarol. Edward a másik oldalára áll a lánynak, táncba kezdenek.

TOM ÉS EDWARD DALA

*Találkozott egy koldus és király,
tillári haj, tillári hó, hahó,
ilyen történet is csak egy lehet,
tillári haj, tillári hó, hahó.
Ruhát cserélt a koldus és király,
tillári haj, tillári hó, hahó,
sorsot cserélt a koldus és király,
tillári haj, tillári hó, hahó.
Egyiknek pompa, fényűzés jutott,
tillári haj, tillári hó, hahó,
másiknak börtön, üldözés jutott,
tillári haj, tillári hó, hahó.
Egyik, a koldus, szinte mennybe száll,
tillári haj, tillári hó, hahó,
másik, a herceg, majd fiúvet harap,
tillári haj, tillári hó, hahó.
A végén végre egymásra talál
tillári haj, tillári hó, hahó,
a koldus és a csavargó király,
tillári haj, tillári hó, hahó.
Éljen a jó király, Edward király,
tillári haj, tillári hó, hahó,
és élj te is, Tom Canty, álkirály,
tillári haj, tillári hó, hahó!
Hát így esett a nagy eset,
hogy ruhát cserélt a koldus és a király,
és jó hogy mindez megesett, (most)
boldog a koldus, s vele örül a király!*

-&-